

és solament del NE., car també se sent a Bna. i català central; un poc menys *empiocar-se* que Fontserè trobava a faltar en el *DOrt.*; i Coromines l'usà en la seva primera obra en el sentit de 'caure en un estat absort, abatut, decaigut', 'embrutir-se': «a dintre del calabós hi havia dos desconeguts: l'un, arrupit en un racó, *empiocat*, mirava amb ulls esporuguits, i l'altre caminava de pressa per la celda --- caragolava un reneç esgarriat ---», «els vaig dir qui sóc i de què m'acusaven, i ells van contestar-me que els carregaven les mateixes acusacions; tenia molta set, però allí no hi havia més que una galleda --- i no'n vaig voler beure, de fàstic que va fer-me; aleshores vaig sentir que'l meu esperit començava a *empiocar-se* també, i vaig posar-me a córrer com un boig per la celda --- estirant-me els cabells» (id. en l'autògraf), *Presons Imag.* (VI, O. C., 866a2, i 1.ª ed., p. 57)

A causa del grallar de l'animal, *pioc* té també el significat de 'gall dindi', propi del ross.: «el llapín, arrufint lo mórro, / ho conta am un marrà, un *pioc* i un burro / --- / arreu aqueixos llucarets / d'aqueixa història bavardegen / ---»; «en descuidant la seua dona: / una dona d'allí, qu'era negra, mes bona, / i que per se vestir devia esmerçar poc! / —mostrava el seu vestit: tres plomes de *pioc!*», Saïssset (*Catal. d. R.*, 192, 145). Fabra des del Conflent, el 1947, escriví a l'I. E. C. que afegissin al seu dicc. *pioca* 'polla d'Índia' i *pioquer* 'indiotaire'; en aquesta acc. el mot s'estendria també a l'Emp., Gxa. i Gironès (*AlcM*), on no l'he sentit. En tot cas, s'estén a certs parlars gascons, almenys a *pioc* del Gers i *piot* de Bearn (Palay); és de tómer que Amades en interpretar *pioc* com a 'corb' en un passatge del vallespirenc Bosch de la Trinxeria (*BDC* XIX, 190) no l'entengué bé. D'altra banda, però, com a nom de l'indiot deu ser antic, car del català manllevà *piókku* «pavo» el sard, MLWagner (*RFE* IX, 234; *ARom.* XX, 352-3), que amb raó ho lliga amb l'hong. *pulyka* o *pujka* del mateix significat, com a onomatopeia paral·lela.

Materialment amb *pioc*, però amb un sentit més afí al de *piula*, amb el matís de 'broma provocativa, pesada' deu anar el mall. i men. *pidtxa* «berba, paraula o frase graciosa» [*DFgra.*], que a Mallorca també s'usa (*AMAlcover*) en la variant *potxa* i *potxos* 'bromista'. A aquest deu haver contribuït alguna contaminació, potsers la del francesisme *potxa* (veg. *BUTXACA*), o el seu derivat *pochade* 'entremès burlesc' (o alguna altra de les que suggeria Spitzer, *AlcM*), o bé un *potxós* 'acarnissat' que seria derivat d'un dels noms hipocòrístics del gos (que aplego a l'article *GOS*), = basc *potzo*, diminutiu *potxo*, que és normal en aquesta llengua. Val a dir que el fr. *piocher* (derivat de *pioche* 'magall' gallicisme que ha penetrat bastant en català) també significa 'dir-li'n a algú de tots colors' («braun und blau schlagen», «ponerle verde a uno»).

Piu 'espiga d'un objecte que s'encaixa en un forat o clotet d'un altre', 'petita peça que fa de suport d'un cos giratori' (Fontserè, *Ci. Fi. Nat.*, p. 62 i lèxic), 'petit bec que serveix per moure un ressort', deriva de *piular* (< *piyl*), pel so agut *pi*, que emeten en giravol-

tar aqueixes peces mecàniques: mot germà del fr. *pivot* [S. XII] de significat si fa no fa idèntic, i al qual hom s'havia entestat (Bloch, Wartburg etc.) a cercar un parentiu amb *PUA*, fonèticament inacceptable fins que jo vaig resoldre el problema en la nota 2 d'aquest article del *DCEC/DECH*; veg. allí més argumentació.²

En català des del S. XIV: «perns de ferre trochats; muletes; *pius*, tribens a obs de trochar ['perforar'] les bigues de roure» termes de ferreria de l'Obra de la Seu de Girona (Serra Ràfols, VII Congr. Hist. Cor. Ar., 571), i en un compte d'obres de 1390 de les campanes de la Seu barcelonina (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 202); «*piu* o peu de la balansa», «llengua o *piu* de la balansa» (*DTO.* 1647, s. v. *llengua*; 1670, s. v. *piu*); *BDC* XI, 91; XX, 170. Amb accs. poc divergents: 'bec del porró' a l'Horta de Val. (Sanchis Guarnier, *Les Barraques Val.*, 53); men. «biuló, peça per travar una porta o finestra», Moll (*MiscAlcover*, 452); b-emp. 'pinyol de síndria o de meló' (a Belcaire, Serra, *AORBB* V, 237); en fi *piua* 'membre viril' men. (Moll, l. c.), i *piuet* que anoto en val. a Torís, en la combinació *piuet de gos*, aplicada a una herba silvestre que veiérem junt amb lletiscles i correixies (1962).³

La inseparabilitat de *piu* i *piular* es referma tenint en compte que, en lloc d'aquell, es diu *piulet* en el Maestrat; i encaixar en un *piu* o polleguera és, allà mateix, *empiular* (GaGirona); aquest verb vol dir 'entollar o empalmar dos caps de corda' a la nostra costa central i en el P. Val. (CROS, 1764, p. 277; Sanelo, f° 149r), *bou empiulat* «toro con tora», Sanelo II, 7r2; «*empiular*: abicar el *piu* o *piulet* en els bous que fan córrer» (*AlcM*, s. v., § 3); intr. 'entroncar-se, enganxar-se' sento a Nules («és un camí que *empiule* en el camí de Cabeçol», 1961; on crec que també s'ha dit *empiolar* (?)). *Empiular* «arreglar, poner las cosas en orden (la leña, la hierba cogida, los papeles etc.)» en el parlar xurro de Bicorp (Gulsoy, 1973); cf. s. v. *PITJAR*. *Empiular* 'encaixar' (en fusteria) Calaceit (per al que a Maella i Favara diuen *acuntá*, Casac. 1923).

En fi a base de la idea de 'entrelligassar, travar, entrebancar' i passant per 'enravenat' l'eiv. *empiulà* pren el sentit de «constiparse» a Eiv. (PzCabr.), i a Mallorca hi ha *anar empiulat* 'amb aires pretensiosos' (Ferrà, Comèdies, *IdOr* I, 99); «no és el català tot sol que pateix de varietats dialectals: en pateixen totes les llengües, fins i tot les més *empiulades*», «Dins els carlovingis l'amor s'hi desplega sense desfressos --- les donzelles més *empiulades* no esperen que ells s'hi declarin, sinó que prenen el davant» (*BDLC* I, 153, 293). En fi, amb tot això ha d'anar el terme de traginers i gent de mar *piula* 'entolladura de dos caps de corda' (Juncosa, *BDC* XXII, 183), que ja sembla aparèixer en un inv. de les Drassanes de 1489: «setse vasos de fusta per varar --- e quinze *piules* e batayoles molt usats e sotils» (Moliné, ed. del *Consolat*, p. 369) sembla ser el mateix o paral·lel a un de datat de 1484 en el *BCEC* XXXVIII, 218. I avui usen *piula* 'espigó' la gent de mar valenciana (Flores, *Misc. Fabra*, 302a). *Empiuladura*; *empiulament*; *empiulador*; *desempiular*.